

AMPİR DÖNEMİ KADIN GİYSİLERİNDE SİLÜET, KUMAŞ VE DESEN ÖZELLİKLERİ

Meltem OK

Dr.Öğr.Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda Giyim Tasarımı Bölümü, Moda Giyim Tasarımı Anasanat Dalı, meltem.hazir@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3328-6968

Leyla ÖĞÜT

Prof, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda Giyim Tasarımı Bölümü, Tekstil Tasarımı Anasanat Dalı, leyla.yildirim@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3582-4408

Ok, Meltem ve Leyla Ögüt. "Ampir Dönemi Kadın Giysilerinde Siluet, Kumaş ve Desen Özellikleri". idil, 95 (2022 Temmuz): s. 1051–1065. doi: 10.7816/idil-11-95-05

ÖZ

Tarihsel dönemlere ait giysiler dönemin siyasi ekonomik politik olaylarının birer yansıması ve sanatsal kültürel ideolojik yaklaşımının birer göstergesi olmuşlardır. Dönem giysilerindeki bu bileşenlere o dönemdeki teknolojik gelişmelerin olanakları da eklendiğinde, yaşama dair birçok okumayı dönem giysileri üzerinden yapabilmek mümkün olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sanat tarihinde Neoklasik dönemin sonlarına denk gelen Ampir/Empire dönemi kadın giysileri hem siluet hem de diğer detayları ile sanatsal, kültürel birçok detayı ortaya koymakta ve yeni yapılan tasarımlara da ilham kaynağı olmaktadır. Bu çalışmada; dönemin teknik gelişmeleri ve kültürel yapısı üzerinden Ampir/Empire giysilerinin siluetleri, kumaş-desen özellikleri incelenmiş, günümüz modasına yansımaları görsellerle desteklenerek aktarılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu araştırmanın tekstil ve moda tasarımı alanında çalışacaklara kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ampir Dönem silüeti, Ampir Dönem kumaş özellikleri, Ampir Dönem desen özellikleri

Makale Bilgisi:

Geliş: 7 Mayıs 2022

Düzeltilme: 10 Haziran 2022

Kabul: 2 Temmuz 2022

© 2022 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Batıda 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen, akılcı düşünceyle birlikte hem sosyal hem de ekonomik alanda dönüşümler yaşanmaya başlamış, üretim ve tüketim biçimleri farklılaşmıştır. Fransız İhtilali ile monorşi ve toprağa dayalı üretimlerin yerini sanayi ve seri üretime dayalı yeni üretim biçimleri almış; böylelikle toplumsal yaşam ve hayat tarzlarında değişiklikler meydana gelmiştir.

1789 yılında Fransız İhtilali ile monarşi yıkılmış, 1794'ten 1799'a kadar süren direktuvar (directoire) döneminde de çok fazla kargaşa yaşanmıştır. 1799 yılında genç bir askeri lider olan Napoleon Bonaparte başa geçmiş ve 1804'te kendisini Fransa İmparatoru ilan ederek taç giymiştir. Saltanatı yurtdışında bir dizi savaşla anılmış olsa da, Napolyon ülkeye istikrar getirmenin yanı sıra müreffeh bir Fransız ekonomisini, özellikle Fransız tekstil endüstrisini yeniden kurmayı başarmıştır (Jarrett, URL 1).

18. yüzyılın sonunda korseler, ağır kumaşlar ve abartılı süslemelerin yerini sade bir silüet almıştır. "Bu dönem, Antik Yunan demokrasisine öykünen yeni bir çağın başladığına dair duyulan umudu yansıtmıştır. Bu idealden ve Pompeii'de elde edilen arkeolojik bulgulardan esinlenilmiş olan bu estetik anlayış "Neoklasik" olarak adlandırılmıştır" (Fogg, 2014: 120). Bu dönemde, giysiler de dâhil olmak üzere ürünlerin birçok aşamadan geçerek oldukça zahmetli üretildiği, ancak bunlara karşılık icat edilen makinelerin imkânları geliştirdiği gibi bolluğun, refahın ve çeşitliliğin de önünü açtığı bilinmektedir (Koca, Emiroğlu, 2019: 241). Dolayısıyla Ampir Dönemi tekstil üretimi ve moda tasarımı açısından teknolojik birçok yeniliğin yaşandığı bir dönem olarak saray modalarının yanı sıra halkın giyim kuşamında da önemli değişikliklere yol açmıştır.

Ampir (Empire) Dönem Kumaş, Desen ve Model Özellikleri

Fransızca'da imparatorluk anlamına gelen Ampir (empire) sözcüğü adını Napolyon Bonapart'ın imparatorluğundan almakta; hem siyasi bir dönemi hem de sanatsal bir üslubu ifade etmektedir (URL 2). Fransa'da 1800-1830'da etkili olan Neoklasik üslupta sanat, bir araç olarak simgesel öğelerle imparatorluğu yüceltmeyi amaç edinmiştir. Herculeum ve Pompeii gibi Roma şehirlerinin 1738 ve 1748 yılında başlayan kazılarına takiben Avrupa'da klasik anlayış tekrar değer bulmaya başlamış, Yunan ve Roma mimarisinden alınan motifler gündeme gelmiş ve Neoklasizm bir sanat akımı olarak gerek plastik gerekse dekoratif sanatlarda eserlerini vermeye başlamıştır. Yuvarlak kemer, madalyon çevresindeki ısınsal çizgiler, üçgen alınlık, simetri, kanatlı zafer alegorileri yüzey tasarımı, cephe anlayışını biçimlendiren öğelerdir. Askerlerin yakalarına taktığı meşale, top gibi rozetler Ampir üslubun başlıca öğeleri arasındadır. Bunların yanında gül bezek, akant yaprakları, defne dalı, baklava, müzik aletleri gibi biçimler de bezemelerde yer almıştır (URL 3). Ayrıca sandaletler; Yunan heykellerinden ve vazolarından kopyalanan boneler, saç stilleri ve başlıklar; Yunan anahtarı, meşe ve defne yaprakları gibi antik mimari ve dekoratif sanatlarda bulunan motifler ön plandadır. Tamamen Neoklasik referansların kullanımı, yaklaşık 1798'den 1800'e kadar zirvede olmuştur (URL 4).

Resim sanatında bu üslubun önderliğini 1780'lerde Jacques-Louis David yapmış, o ve çağdaşı Jean-François-Pierre Peyron, ideal zarafetten ziyade anlatı resmiyle ilgilenmişlerdir. Fransız Devrimi'nden hemen önce ve devrim sırasında, bu ve diğer ressam, Roma tarihinden heyecan verici ahlaki konuları benimsemişler ve geleneksel olarak Roma Cumhuriyeti ile ilişkilendirilen basitlik, kemer sıkma, kahramanlık ve stoacı erdemleri överek Fransa'daki çağdaş özgürlük mücadelesi arasında paralellikler kurmaya çalışmışlardır (URL5).

Bu dönemde Avrupa devletlerinin özellikle Fransa ve İngiltere'nin moda alanında rekabet halinde oldukları bilinmektedir. Napolyon, giyim modası da dahil olmak üzere tüm gelenekleri reddetmiş bunun yerine Antik dünyanın sadeliğine ve silüetlerine dönüşü teşvik etmiştir. Modayı değiştiren Napolyon'un "Neoklasik sadelik", ideolojisi olmuştur. Bu sade silüet için, abartılı korseler, etek etrafına dolanmış kabarık parçalar ve ipek brokardan yapılan önlükler bir kenara atılmış, ince, neredeyse şeffaf, Yunan benzeri pamuklu elbiseler benimsenmiştir (Resim 1) (Jarrett, URL 6).

Resim 1. “Madame Recamier’in Portresi”, beyaz bir kombinezon ile tasvir edilmiştir, Jacques-Louis, 1800 (Fogg, 2014: 121)

Korseler tamamen atılmış, giysiler vücudu sarmaya ve akmaya başlamıştır. Antik çağlardan beri ilk kez kadın bedeni özgür bırakılmıştır (Resim 2) (Jarrett, URL 6).

Resim 2. Yunan etkili floral desenler ve bordürler oluşturulmuş, beyaz pamuklu elbise, 1800-1805, (URL 7)

Giyim modasında 1780-1820 yılları arasında etkisini sürdüren Neoklasik stil daha çok kombinezon elbise ile özdeşleştirilmiştir. Beyaz müslin, pamuklu ve keten kombinezon elbiselerin ilk olarak 1780’lerde Fransa Versailles’da bulunan kraliçenin çevresi tarafından popüler hale getirildiği düşünülmektedir. Yüksek belli bu elbiseler devrim sonrası moda haline gelmiş, bel çizgisinin göğüs altına çıkmasına sebep olmuş ve “Ampir kesim / Empire line” olarak adlandırılmıştır (Boucher F., 1996: 346-347).

“İhtilalin ardından 1795’ten sonra, Parisliler, neşeli ve coşkulu hayatlarına doğru bir dönüş yapmışlar, dansetmeye, açık havada müziğin tadını çıkarmaya başlamışlardır. Bu dönem büyük bir serbestlik dönemi olmuştur (Gerçek, 2006: 19). Bu serbestlik Fransız sarayında ilk etkilerini gösterdiği gibi günlük yaşama da yansımaya başlamıştır. Değişen yaşam biçimi daha özgür, daha rahat giysilere yönelimi beraberinde getirmiş, özellikle kadın giyiminde vücudu saran sıkı giysiler yerini vücudun çok daha rahat hareket etmesini sağlayan giysilere bırakmıştır.

18.yüzyıl’ın sonlarına doğru, Antik Yunan ve Roma’ya duyulan ilgiyle beslenerek, İngiliz hayranlığı ve ‘Doğaya Dönüş’ konseptiyle şekillenen bu yeni bilinç, beraberinde kadın giyimine, ‘Robe en chemise’ denilen, daha ziyade bir iç çamaşırı gibi görünen ‘kombinezon elbiseleri getirmiştir. Bu giysinin yalınlığı, bir önceki dönem olan “Rokoko dönemi” giysileriyle, kontrast oluşturmuştur” (Gerçek, 2006: 19). Bel çizgisi göğüs altına kadar çıkan, korsersiz ve kabarık olmayan uzun etek formuyla “Ampir” giysi silüeti modası yüzyılın sonuna doğru İngiltere’de de görülmeye başlanmıştır (Resim 3).

Resim 3. Ampir (Empire kesim) Pamuk ve keten elbise (c. 1800-1805) Metropolitan Müzesi (URL 8)

Ampir döneminde giyilen ve kraliçenin gömleği (kombinezonu) olarak adlandırılan bu giysinin kökeni bu dönemden önceki zamana aittir. 1783'te, Marie Antoinette, kraliçenin gömleği (Chemise a la Reine) adı verilen yeni bir elbise stilini giyen ilk kişi olmuştur (Resim 4) (Lorraine S., 2017). Bu sade giysi, bütün kadınların giydiği temel iç çamaşırı olan kombinezona benziyordu. Ressam Elisabeth Vigee-Lebrun, yaptığı portrede Marie Antoinette'i Avrupa kırsalı giyiminden ve Rousseau gibi yazarların yazılarından ilham alan bu giysi ile tasvir etmiştir (Resim 4) (URL 9).

Kraliçenin Avrupa kırsalından ilham alan giysisi aynı zamanda saray yaşantısına karşı duruşun bir ifadesi olarak da düşünülebilir. Kombinezon tarzı bu giysinin, o dönem Fransa'daki sosyo-ekonomik politik olaylar çerçevesinde bir değerlendirmesini yapmak, Ampir döneminin giyim ve kuşama etrafında şekillenen kimlik ve sembolik anlatımların ortaya konması açısından ayrı bir çalışmanın konusu olabilir.

Tipik olarak ağartılmış, olabildiğince ince, yarı şeffaf pamuktan yapılan bu elbise, aristokrat Fransızların çoğu tarafından radikal, reddedici ve edepsizce görülmesine rağmen, Le Brun'un çevresindeki bazı ileri görüşlü aristokratlar tarafından benimsenmiştir. Marie Antoinette'in ölümüne kadar geniş çapta kabul görmese de 19. yüzyılın başında, Napolyon ve eşi Josephine sayesinde, bu stilin bir çeşidi olan elbise Ampir tarzı olarak giyimeye başlanmıştır (URL 9).

Resim 4. La Reine en Gaulle (Marie Antoinette), Elisabeth Vigee-Lebrun, 1783, (URL 10)

Napolyon Dönemi'nde bu tip bir elbisenin kabul görmesi doğal olarak Marie Antoinette'in karşı duruşuna katılmak için değildir. Teknoloji sayesinde gittikçe artan tekstil üretimi modada bir demokratikleşmeye yol açmış; saray ve halk arasındaki hiyerarşik yapının giyim kuşama yansımada biraz daha esnekliğe gidilmiştir. Bunun yanı sıra her imparatorlukta olduğu gibi yeni bir üslup geliştirme isteği bu dönemin antik Yunan'dan ve onun giysi tarzlarından ilham almasına neden olmuştur.

Jane Ashelford'un 2018'de "Costume" dergisinde yayınlanan "Sömürge üniforması ve chemise à la reine, 1779-1784" başlıklı makalesi, elbisenin Karayip bağlantılarını ortaya koymaktadır. Ashelford, Fransız Saint-Domingue kolonisinde (bugünkü Haiti) üretilen pamukların, Avrupa'da üretilen; sarıya yakın bir renk tonuna sahip olan pamuklardan çok daha beyaz ve daha ince olduğunu belirtmiştir. Pamuk, on yedinci yüzyıldan beri giderek daha popüler hale gelmiş ancak; 1759'da ithalatına karşı yasaklar kaldırıldığında Fransa'da gerçekten yükselmeye başlamıştır (URL 11).

Resim 5. Madame Seriziat by Jacques-Louis David, 1795. The Louvre Koleksiyonu, (URL 11)

Resim 5'te, Madam Seriziat, kraliçe gömleğinin (chemise à la reine) biraz daha geliştirilmiş bir modelini giymektedir. Bu giysi, moda tarihinde bir mihenk taşı olmuş ve 19. yüzyılın başlarında tercih edilen hafif ve doğal giysilere geçişin sinyalini vermiştir (URL 11).

Neoklasik modanın bir parçası olarak başlayan Ampir stilde; Greko-Romen tarzdan etkilenen kadınlar göğüs altına kemerle bağlanan, rahat bir kıyafet olan peplos veya chiton olarak bilinen dikdörtgen tunik benzeri kıyafetlerden ilham almışlardır. Elbiseler gövdeye uyumlu bir şekilde büstün hemen altına, gevşek bir şekilde inmiştir (Resim 6).

Resim 6. a. Baron François Gérard, Portrait de Joséphine, ca. 1801, oil on canvas : 178 × 174 cm. Saint-Petersburg, The State Hermitage Museum, inv. GE 5674. (URL 12)
b. Portrait of Catherine Worlée, Metropolitan Museum of Art Accession number 2002. 31 (URL 13)

1795-1820 modellerindeki yüksek bel, dikkatleri doğal belden uzaklaştırmış, bu nedenle diğer dönemlerde moda olarak kabul edilen dar korsenin (wasp waist/ eşekarısı bel) bir anlamı kalmamıştır. Korse olmadan, kombinezon elbiseler vücudun uzun çizgisini ve kadın gövdesinin kıvrımlarını sergilemiştir (URL 14).

Ampir döneminin en popüler moda dergisi olan “La Belle Assemblée” dönemin silüeti hakkında oldukça açıklayıcı belgeler sunmaktadır. Klasik Yunan ve Roma döneminden ilham alan görünüm kısa kolludur, büstün altına yerleştirilmiş yüksek bir bele ve vücuda yapışan ve vücudun şeklini ortaya çıkaran kumaşa sahiptir. Kullanılan tipik kumaşlar beyaz, pastel renklerde ve narin desenlerde pamuklu muslin kumaşlar ve ipeklilerdir. Kadınlar, özellikle Napolyon'un Mısır'ı işgalinden sonra moda olan türbanı takmaya başlamışlardır (Resim 7).

Resim 7. Yeşil Gece elbisesi, La Belle Assemblée, no. 43, April 1, 1809 (URL 15)

Resim 7’de görülen yeşil gece elbisesi aynı zamanda dönemin rengi açısından da bir fikir vermektedir. 18. ve 19. yüzyılda yeşil renk, edebiyat ve sanatta romantik hareketle yakından ilişkili olmuş ve birçok sembolik anlamlar içermiştir. Özellikle doğal boyalarla tek seferde yeşil renk elde edilememesi bu rengin daha da cazip hale gelmesine neden olmuştur (Yıldırım, 2019: 4).

Oldukça ince pamuklu kumaşlardan dikilen bu elbiselerin üzerlerine sıcak tutması için kaşmir şallar, pelerinler ve “spencer” adı verilen kısa ceketler giyilmiştir (Rooney, 2005: 15). Dönemin sonlarına doğru ise “Redingote” adı verilen uzun ceketlerin giyildiği bilinmektedir (Resim 8). Bu dönemlerde beyaz ve krem en çok tercih edilen renk olmasına rağmen içi kürklü paltolarda ve spencer ceketlerde daha güçlü renkler kullanılmaya başlanmıştır. Paltoların etek ve kol uçları genellikle kürklerle süslenmiştir (Çev. Özen, 2013: 174).

Resim 8. Spencer Jacket. 1815, cotton plain weave, Los Angeles County Museum of Art, (URL 16)

“Chemise” adı verilen elbiselerin içlerine beyaz çoraplar, altına da topuksuz terlikler giyilmiş, elbiselerden ceplerin kalkmasıyla kadınlar “reticule” adı verilen küçük el çantaları taşımaya başlamışlardır (Resim 9) (Fukai (Ed.), 2002).

Resim 9. ‘Reticule’ denilen nakış desenli küçük el çantaları, 18.yy (Fukai (Ed.), 2002) (URL 17)

Saçlar sade tutulmuş, hafif buklelerle şekillendirilmiştir. Saçlarda boneler, tüylü başlıklar, saç bantları, türbana benzer başlıklar kullanılmış ve genellikle deve kuşu tüyleri ile süslenmiştir (Resim 10).

Resim 10. Ampir Dönemi saç aksesuarları, Napoleon & The Empire of Fashion (1795-1815) Serge katalogu, (URL 18)

İngiltere’de Regency dönemine denk gelen bu zamanda neoklasik etkiler benzer şekilde görülmeye başlanmıştır. Beyaz elbiseler daha çok üst sınıf için uygun iken orta ve daha düşük kesim, ucuzlayan baskılı pamuklu kumaşları tercih etmiştir (Resim 11-12).

Resim 11. Akşam yemeği elbisesi, Ackermann, 1817 (URL 19)

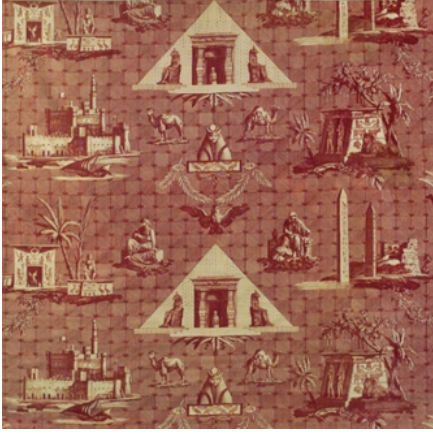

Resim 12. Blok baskılı elbiseImage @Colonial Williamsburg, (URL 20)

Kaliko (calico) olarak adlandırılan, ahşap kalıplarla basılan bu desenli pamuklu kumaşlar 17. yüzyılda olduğu gibi 18. yüzyılda da Hindistan'dan ithal edilmeye devam etmiştir. "Kumaşlardaki küçük, tekrarlı geometrik desenler kadar çiçek desenleri de oldukça popülerdir. Fransa'da bu baskılı kumaşlara (kökenleri ne olursa olsun) genellikle *indiennes* (Fransızca'da Hintli) denilmiş, aynı zamanda bunlar, *toiles peintes* (boyalı kumaşlar) ve *toiles imprimés* (baskılı kumaşlar) olarak da tanımlanmıştır. Bu kumaşlarla ilgili İngiltere ve Amerikan kolonilerinde de benzer şekilde kullanılan bir dizi terim vardır: Hindistan'ın Calicut limanından türetilen *kaliko*; patiska, düz, baskılı, boyalı, renkli çizgili veya kareli dokuma dahil olmak üzere Hint pamuklu kumaşının genel adıdır. Hintçe chint "alacalı" kelimesinden gelen *chintz* de baskılı veya boyalı patiskalar için kullanılan bir terim olmuştur" (URL 21).

"İthalatın yanı sıra Avrupa, önceleri el kalıplarıyla, ardından baskı makinelerinin geliştirilmesi ile kendi seri üretimine hız vermiştir. Baskıcıların en ünlülerinden biri de 1760 civarında, Fransız sarayının ana konutlarına yakın olmak için Paris ve Versailles arasında (Jouy-en-Josas kasabasında) bir dükkan açan tekstil baskıcısı Christophe-Philippe Oberkampf'dır. Üretimin ilk on yılında, Hint tasarımlarından ilham alan Oberkampf, kumaşlarını ahşap kalıplar ile basmış ancak 1770'de oymalı ahşap bloklardan çok daha ince detaylar üretebilen oymalı bakır plakalar kullanmaya başlamıştır. Oberkampf, bakır plakalar kullanarak, romanlardan, operalardan ve gerçek hayattan hikâyeleri betimleyen pastoral sahnelere ve karakterlere sahip kumaşları (Toile de Jouy) yaratmıştır. Baskılı pamuklu kumaş yasağının kaldırılmasının hemen ardından monokrom tekstiller sektöre yeni bir soluk getirmiştir. XV. Louis, Oberkampf'ın fabrikasına o kadar saygı duymuştur ki, 1783'te ona Kraliyet fabrikası adını vermiştir. Napolyon ise 1806'da fabrikayı onur nişanı (Legion of Honor) ile ödüllendirmiştir "(URL 22).

Jouy fabrikasının ilk günlerinde desenler ressamlar tarafından oluşturulmuştur. Oberkampf'ın kraliyet lisansını aldığı 1783'te Parisli bir ressam olan Jean-Baptiste Huet işe başlamış ve 1783 ve 1811 yılları arasında Jouy fabrikasının baş tasarımcısı olan Jean-Baptiste Huet ürettiği desenlerle moda tarihinde önemli bir rol oynamıştır. (Starr S., 2004: 30-31) Bunlardan biri de Napolyon Bonaparte'ın Mısır seferine ithafen yapılan açık zemin üzerine kahverengi basılan, Mısır'ın önemli yapılarının resmedildiği "Mısır Anıtları" (Les monuments d'Égypte) adlı tasarımıdır (Resim 13). Bu tip hikâyeci tasarımlar ev tekstillerinde kullanılırken, giysilerde daha çok çiçek desenleri tercih edilmiştir (Resim 14).

Resim 13. Les monuments d Egypte, Jean-Baptiste Huet, Oberkampf Fabrikası, 1808 (URL 23)

Resim 14. Oberkampf bakır levha baskılı elbise. Fransa, 1799. The Met (URL 24)

02 Mart 1791'de Fransız Ulusal Meclisi'nin lonca sistemi ve eski rejime ait ticaret düzenlemelerini feshetmesinin ardından endüstri için yeni bir dönem başlamış ve böylece tekstil endüstrisi makineleşmeye başlamıştır (Higby, Willis: 466). Bu değişiklik nedeniyle, 19. yüzyılın başlarında, tekstil şirketleri Fransız tekstil tasarımcılarını genellikle tanınmış sanatçıları işe almıştır. Bu sanatçı-tekstil tasarımcıları sanatlarından dolayı büyük saygı görmüşler, iyi bir pozisyon, maaş ve prestij sağlamışlardır. Yapılan baskılı kumaş tasarımları ise öncelikle çiçeklerden ilham alınarak oluşturulmuştur. Napolyon döneminde çiçek motiflerinde güller hakimdir. Restorasyon döneminde (1814-1830), akantus yaprakları, helezoni kıvrımlar, çelenkler ve vazolar gibi klasik antik dönemden türetilen yeni temalar tercih edilmiştir ancak yine de bunlar bitkisel motifleri içermişlerdir (URL 25).

"Motifler ve temsile yapılan vurgu farklı bir formda kalsa da, Napolyon dönemi boyunca daha yumuşak tonlar, daha sade süslemeli ve altın detaylı daha hafif bir palet modası ön plana çıkmıştır. Yeni Fransız imparatorluğunu güçlü ve sade bir şekilde yansıtmak için çelenk gibi semboller kullanılarak birçok tasarım yapılmıştır. Çelenk ve eğrelti otu motifleri bu dönemde ortaya çıkmış, birkaç yıl sonra İngiltere'de moda olmuştur. Bu desenlerin popülerliği 19. yüzyıl boyunca ve İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine kadar devam etmiştir. Batı tarihinin en tartışmalı siyasi figürlerinden biri olmaya devam etse de, Napolyon'un geliştirdiği 'İmparatorluk' tarzı, ironik bir şekilde tersine bir zarafet ve zevk sembolü haline gelmiştir" (URL 26). Bunun yanı sıra geleneksel sembolizme sahip arı motifleri ile Napolyon'un eşi Josephine'i temsil eden gül ve kuğu simgeleri çeşitli süslemelerde kullanılmıştır. Leylak, lale, haşhaş motifleri de kullanılan diğer motifler arasındadır (Whiton S., 1963: 222).

"Ancak, Napolyon ve Josephine'in imparatorluğunun Neoklasik diriliş tarzları kısa ömürlü olmuş, 1804'e gelindiğinde, Fransız ipek endüstrisi ciddi şekilde gerilemiştir. Bunun üzerine Napolyon, hem erkekler hem de kadınlar için tüm saray kıyafetlerinin yalnızca Fransız malzemelerinden yapılmasına dair bir kararname çıkararak ülkenin ana ekonomik endüstrisini kurtarmaya çalışmıştır. Böylece gösterişli renkler ve özenli dekorasyon bir kez daha Fransız modasında yerini almıştır. 1810 yılında ise korse yeniden popüler olmuştur (Siegfried, 2005, s.8). 1815'te Napolyon'un düşüşü ve Fransız monarşisinin geri dönüşü ile imparatorluk tarzı elbiseler etkisini yitirmeye başlamış, 1820'lere gelindiğinde, göğüs altındaki bel hattı doğal bel hizasına inmeye başlamıştır "(URL 27).

Ampir (Empire) Dönem Silüetinin Günümüz Giyim Modasına Yansıması

Toplumun içinde bulunduğu sosyolojik, psikolojik, ekonomik, politik pek çok faktörün modayı etkilediği bilinen bir gerçektir. Bunun yanında kültürel olayların tarihi unsurların ve dönem giysilerinin de modayı beslediği açıktır. Kültürel ve tarihsel unsurlar sanatçıların ve tasarımcıların eserlerinde form, renk, desen veya doku olarak yeniden yorumlanabilmektedir (Ok, 2020: 1517).

Barok Sanatı'na ve aşırı süslemeciliğe bir tepki olarak, doğallık ve sadeliği ön planda tutan bir üslup olarak bilinen Empire (Ampir) stili, moda tarihinde birçok kez canlandırılmaya çalışılmıştır. 1930'lar ve 1970'lerde bu stil yeniden gündeme gelmiş, 1990'ların sonlarında, İmparatorluk döneminde geçen Jane Austen'in romanlarının film ve televizyon dizilerine uyarlanması ise yeniden canlanmanın başlıca nedeni olmuştur (Resim 15-16) (URL 28).

Resim 15: Jane Austen'in romanlarının uyarlanan 'Emma' adlı film kostümleri, 1996
Kyoto Costume Institute Museum 1800-1810, (URL 29)

Resim 16. Jane Austen'in romanlarının uyarlanan 'Emma' adlı film kostümleri, 1996
a. pembe spencer ceket ile Miss Emma Woodhouse, Alexandra Byrne
b. Chertsey Museum c1815 (URL 30)

Dönem dizileri ve filmlerinde o dönemin giysi tarzları ve modasına bire bir sadık kalınırken; günümüz giyim modasına yansımada daha çok dönem silüetinin ve detaylarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle 2017 yılından itibaren bel hattının göğüs altına çıkması, yüksek bel olarak tanımlanan “empire line” silüet, giyim modasının trendlerine de yansımış ve dünyaca ünlü tasarımcılara ilham kaynağı olmuştur. Örneğin Alexander McQueen, İlkbahar/Yaz 2017 koleksiyonunda yüksek belli ince, şeffaf floral desenli elbiseler ve yüksek beli vurgulayan deri mini yeleklere yer vermiş, “Ampir/Empire” line stilini trendlere taşımıştır (Resim 17).

Resim 17. Alexander McQueen İlkbahar/Yaz 2017 (URL 31)

Dolce&Gabbana'nın Napolyon dönemi giyim modasının izlerini taşıyan 2006 Sonbahar koleksiyonunda ise Josephine'in öncülük ettiği yüksek belli Empire-line elbiseler yer almaktadır. Şeffaf tüller üzerine altın işlemelerle süslenmiş elbiseler kadife ve tüylerle zenginleştirilmiştir (Resim 18).

Resim 18. Dolce&Gabbana Fall 2006 (URL 32)

Fendi Fall 2016 koleksiyonunda yüksek belli (Empire line) floral ve dalga desenleri ile bezenmiş ipek ve dantel elbiselere yer vermiştir (Resim 19).

Resim 19. Fendi Fall 2016 (URL 33)

Elie Saab'ın 2006 Sonbahar koleksiyonunda yüksek belli (Empire line) dökümlü şifon ve dantel elbiseler kadife kurdeleler ve tül fırfırlarla süslenmiştir (Resim 20).

Resim 20. Elie Saab, Fall 2006 (URL 34)

Toplumsal olayların, ekonomik, teknolojik bilimsel, sosyolojik vb. etkenlerin yanı sıra tanınmış kişilerin de modayı etkilediği bilinmektedir. Özellikle son yıllarda, moda endüstrisi üzerinde önemli bir yere sahip olan, ünlü isimlere ev sahipliği yapan kırmızı halı, dünyanın önde gelen tasarımcılarının da en yeni işlerini gösterme şansı yakaladıkları bir alan olmuştur. Örneğin dünyaca ünlü şarkıcı Rihanna, Giambattista Valli'nin yüksek belli (empire-line) elbisesi ile 2015 Grammy Ödülleri'nin kırmızı halısında yürürken dikkatleri üzerine çekmiştir Pembe tül dokulu, göğüs altından itibaren kabarık "empire line" silüet formuna sahip elbise değerli taşlarla süslenmiştir (Resim 21 a). Ünlü model Gisele Bündchen'ın 75. Oscar töreninde giymiş olduğu John Galliano imzalı sade, doğal bir görünüme sahip yüksek bel (empire-line) beyaz elbise beyaz işlemelerle süslenmiştir (Resim 21 b).

Resim 21. Rihanna In Giambattista Valli Couture –Spring 2015 koleksiyonu 57. Grammy Awards (Persson , 2016, URL 35)

Resim 22. Gisele Bündchen, Oscar 2005, John Galliano dress from Christian Dior Haute Couture S/S 2005-collection (Persson , 2016, URL 35)

Sonuç

Fransa'da 1780-1830'da etkili olan Neoklasik üslup, Ampir yani imparatorluk stili adı altında kendine özgü giyim stili ve dekoratif sembolik motiflerle şekillenmiştir. 19. yüzyılın başlarında İmparatorluk stili elbiselerde hafif, uçucu kumaşlar göğsün hemen altından aşağıya dökülmektedir. Düşük dikdörtgen yaka açıklığı ve küçük, kısa, kabarık kollar alçak omuzlarda vurgulanır. Kullanılan kumaşlardaki hafiflik ve renk tercihi olarak beyaz ve tonları, dönemin Antik Yunan silüetlerini çağrıştıran özellikleridir.

Beyaz, ince pamuklu kumaşlardan (muslin) yapılan Yunan tarzı giysiler dönemin karakteristik özelliğini taşısa da günlük tekstil ve giysilerde endüstrileşmenin etkisine bağlı olarak bir çeşitlenme söz konusu olmuştur. Özellikle tekstil boya ve baskıcılığındaki gelişmeler baskılı kumaşların blok baskı ile üretiminden rulo baskı teknolojisi üretimine doğru bir geçiş göstermesine neden olmuştur. Neoklasik etkiler antik dönemden birçok motifin kullanımını gündeme getirir de döneme özgü robalı kadın elbisesi, arı motifi, gül ve kuğu motifleri dönemin karakteristikleri arasına girmiştir.

Jakar tezgahı, rulo baskı makinesi, dikiş makinesi gibi teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklar üretimde ve modada bir kırılma noktasının yaşanmasına neden olmuştur. Makineleşmenin sağladığı olanaklarla iktidarın üslup talebinin kesişim noktası ise Ampir gibi bir stili tekstil ve moda tasarımına kazandırmıştır.

Neoklasik modanın bir parçası olarak Fransa'da Napolyon'un imparatorluğuyla başlayan ve tüm Avrupayı etkisi altına alan bir giysi silüetine dönüşen "Ampir kesim/Empire line", tasarımcıların modern yorumlarıyla, Ampir dönemin sade zarif ruhunu günümüz giysilerine taşımayı başarmıştır. Alexander McQueen, Dolce&Gabbana, Elie Saab, Fendi Fall, Giambattista Valli gibi pekçok moda tasarımcısı koleksiyonlarında Empire (Ampir) giysi silüetini, o döneme ait kumaş ve desen özelliklerini güncel malzemelerle yeniden yorumlamışlardır. Ampir/Empire Dönemi gerek kumaş -desen özellikleri, gerek form özelliğiyle önemli bir yer edinmiş ve moda dünyasında "Ampir Kesim/Empire Line" terimiyle klasikleşmiştir.

Kaynaklar

- Boucher, François. "A History of Costume in The West", Thames and Hudson Ltd., New York, 1996.
- Chester P. Higby and Caroline B. Willis, "Industry and Labor under Napoleon", The American Historical Review, Published by: Oxford University Press, American Historical Association Vol. 53, No. 3 s. 465- 480, 1948.
- Fogg, Marnie. "Modanın Tüm Öyküsü", Hayalperest Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Fukai, Akiko. (Ed.). "Fashion: A History from the 18th to the 20th Century", The Collection of the Kyoto Costume Institute, Taschen Ltd., İtalya, 2002.
- Gerçek, Merve. "Fransız Devrimi"nden İtibaren, Sanayi Devrimi, I. Ve II. Dünya Savaşları ve Sovyet Devrimi'nin Avrupa Kadın Giyimi Üzerindeki Etkileri". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2006.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=HGKuVyszDJA2zy4A1XPCow&no=LWIF7XwHGQs7JtN-wgqcKw>
- Koca, Emine. Emiroğlu, Sümeyya. "19. Yüzyıl Kadın Giysilerinin Kol Formu Açısından İncelenmesi", Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), Cilt 6 Sayı 3 Yıl, S. 238-251, 2019.
- Mar G., and Mar C., Ma Reine Infortunée: Souvenirs De La Comtesse D'Adhémar, Dame Du Palais De Marie-Antoinette, Paris: Plon aktaran Goodman, Sarah , "Devil in a White Dress: Marie-Antoinette and the Fashioning of a Scandal" (2017). Master's Theses. 4799, 2006.
<https://doi.org/10.31979/etd.7kr7-k7vz> https://scholarworks.sjsu.edu/etd_theses/479
- Ok, Meltem. "Bir Esin Kaynağı Olarak Giyim Modasında Mozaik Tekniği" Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 32, 1509-1525, 2020.
- Özen, Duygu (Çev.). "Moda Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi", Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2013.
- Rooney, Anne. "A History of Fashion and Costume Volume 5, The Eighteenth Century", Bailey Publishing Ltd. 2005.
- Siegele, Starr. "Toiles for All Seasons", Bunker hill Publishing, Boston, 2004.
- Siegfried, Susan L. "Fashion and the Reinvention of Court Costume in Portrayals of Josephine de Beauharnais (1794-1809)", Open Edition Journals, sayı 6, 2005.
<https://doi.org/10.4000/apparences.1329>

Whiton, Sherril. "Elements of Interior Design and Decoration", J.B. Lippincott Company, New York, 1963.
Yıldırım, Leyla. "Tekstil Tasarımında Bir Rengin Serüveni: Yeşil", *YEDİ: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Yaz (22), s. 1- 8, 2019.

Elektronik Kaynaklar

- URL 1: The Late Georgian/Empire/Regency Era 1790-1820 <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 2: <https://ansiklopedika.net/neoklasizmin-urunlerinden-ampir-uslubu-ve-ornekleri.html>, Erişim: 2022
- URL 3: <https://www.sanatinvolculugu.com/ampir-uslubu/>, Erişim: 2022
- URL 4: <https://fashion-history.lovetoknow.com/clothing-types-styles/empire-style>, Erişim: 2022
- URL 5: <https://www.britannica.com/art/Neoclassicism>, Erişim: 2022
- URL 6: Jarrett The Late Georgian/Empire/Regency Era 1790-1820 <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 7: <http://www.silkdamask.org/2018/11/a-fashionable-neoclassical-dress-1800.html>, Erişim: 2022
- URL 8: <https://cdnhistorybits.wordpress.com/2016/01/19/womens-fashion-during-and-after-the-french-revolution-1790-to-1810/>, Erişim: 2022
- URL 9: <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 10: <https://maria-antonia.forumactif.com/t5259-the-devil-wears-a-white-dress-antoinette-et-la-chemise>, Erişim: 2022
- URL 11: <http://www.thefashionhistorian.com/2012/03/chemise-la-reine.html>, Erişim: 2022
- URL 12: <https://journals.openedition.org/apparences/1329#tocfrom1n1>, Erişim: 2022
- URL 13: <https://www.pubhist.com/w3221>, Erişim: 2022
- URL 14: <https://www.hisour.com/western-fashion-of-women-in-1800-1815-32576/>, Erişim: 2022
- URL 15: <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw280061/Evening-full-Dress-in-March-1809>, Erişim: 2022
- URL 16: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/spencer-jacket/Redingote.c.1808.Napoleon.and.The.Empire.of.Fashion>, <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 17: <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 18: <http://napoleon-fashion.com/about-the-exhibition>, Erişim: 2022
- URL 19: <https://janeastensworld.files.wordpress.com/2011/03/dinner-dress-1817-ackermann.jpg>, Erişim: 2022
- URL 20: <https://janeastensworld.files.wordpress.com/2011/03/block-print-round-gown-colonial-williamsburg.jpg>, Erişim: 2022
- URL 21: 18th Century Printed Cotton Fabrics, <http://demodecouture.com/cotton/>, Erişim: 2022
- URL 22: <https://www.willowandthatch.com/regency-georgian-block-printed-fabrics-europe/>, Erişim: 2022
- URL 23: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/208809>, Erişim: 2022
- URL 24: <https://www.willowandthatch.com/regency-georgian-block-printed-fabrics-europe/>, Erişim: 2022
- URL 25: <http://french-treasures.blogspot.com/2009/08/evolution-of-french-textile-design.html>, Erişim: 2022
- URL 26: Empire: a style of change, 2015, <https://www.warnertextilearchive.co.uk/blog/empire-a-style-of-change/>, Erişim: 2022
- URL 27: <https://maggiemayfashions.com/calicoball/fashionhistory/the-late-georgian-empire-regency-era-1790-1820/>, Erişim: 2022
- URL 28: <https://fashion-history.lovetoknow.com/clothing-types-styles/empire-style>
- URL 29: <https://www.willowandthatch.com/costumes-in-emma-2020-movie/>, Erişim: 2022
- URL 30: <https://austenprose.com/2020/03/12/costuming-in-the-emma-movie-with-fashion-historian-hilary-davidson/>, Erişim: 2022
- URL 31: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2017-ready-to-wear/alexander-mcqueen/slideshow/collection#1>, Erişim: 2022
- URL 32: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2006-ready-to-wear/dolce-gabbana/slideshow/collection>, Erişim: 2022
- URL 33: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2016-couture/fendi/slideshow/collection#4>, Erişim: 2022
- URL 34: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2006-ready-to-wear/elie-saab/slideshow/collection>, Erişim: 2022
- URL 35: Laird Borrelli-Persson, July 11, 2016 <https://www.vogue.com/article/fall-2016-couture-empire-trend-gisele-bundchen-rihanna>, Erişim: 2022

SILHOUETTES, FABRIC AND PATTERN FEATURES OF WOMEN'S CLOTHES IN THE EMPIRE PERIOD

Meltem OK, Leyla ÖĞÜT

ABSTRACT

Clothing belonging to historical periods has been a reflection of the political, economic and political events of the period and an indicator of the artistic cultural ideological approach. When the possibilities of the technological developments of that period are added to these components in the clothes of the period, it is possible to make many readings about life through the clothes of the period. From this point of view, women's clothing of the Empire period, which coincides with the end of the Neoclassical period in art history, reveals many artistic and cultural details with both silhouette and other details, and also inspires new designs. In this study; the silhouettes, fabric-pattern features of the Empire clothes were examined through the technical developments and cultural structure of the period, and their reflections on today's fashion were tried to be conveyed by supporting them with visuals. The aim of this paper is to create a resource for those who will work in the field of textile and fashion design.

Keywords: Empire Period silhouette, Empire Period fabric properties, Empire Period pattern features